

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 373.2:37.013.42

EVOLUTION OF THE PRESCHOOL EDUCATION STANDARD: PARADIGM SHIFT AND TRANSFORMATION OF PEDAGOGICAL PERSPECTIVE

ЕВОЛЮЦІЯ СТАНДАРТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ЗСУВ І ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОПТИКИ

Наталія Гавриш

доктор педагогічних наук, професор,
E-mail: n.rodinaga@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9254-558X
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

Nataliya Havrysh

D.Sc. in Pedagogy, Professor,
E-mail: n.rodinaga@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9254-558X
Lesya Ukrainka Volyn National
University, Lutsk, Ukraine

ABSTRACT

The article presents a theoretical and analytical study of the evolution of the State Standard of Preschool Education of Ukraine (1998, 2012, 2021, 2025) in the context of paradigm shifts in contemporary education and the transformation of humanistic orientations in pedagogical theory and practice. The author considers the standard not only as a regulatory normative document but also as a significant socio-cultural and pedagogical phenomenon that functions as an instrument for rethinking the value foundations of education, the image of the child, the role of the adult, and the logic of organizing the educational process in preschool institutions.

The study traces the transition from a knowledge-based, reproductive, and technocratic model of preschool education to a child-centered, humanistic, and constructivist paradigm, in which the child is viewed as an active subject of personal development, cognition, and life experience. Particular attention is paid to the transformation of pedagogical optics, including the redefinition of educational goals, the change in the teacher's role from a transmitter of knowledge to a partner and facilitator of child development, the growing significance of the educational environment, and the increasing importance of play, eventfulness, emotional experience, and meaning-making in a child's life.

The article substantiates the idea of continuity between successive state standards of preschool education as a gradual and consistent unfolding of the humanistic potential of the educational system under conditions of socio-cultural change and contemporary challenges, including those caused by wartime realities. It is concluded that the modern State Standard of Preschool Education establishes a new logic of the educational process, focused on the holistic development of the child, emotional well-being, resilience, and entry into culture through experience, interaction, and value-based meanings.

Key words: *preschool education, state standard, paradigm shift, pedagogical optics, humanization of education, child as a subject of development.*

Актуальність теми. У сучасному освітньому просторі стандартизація розглядається як необхідний інструмент забезпечення якості, наступності та цілісності освіти. Водночас у сфері дошкільної освіти стандартизація набуває особливої чутливості, оскільки стосується періоду інтенсивного особистісного становлення дитини, її емоційного благополуччя, ігрової активності та індивідуального досвіду пізнання світу. Це зумовлює постійну напругу між нормативною регламентацією освітнього процесу й потребою збереження його гуманістичної, дитиноцентричної спрямованості.

Еволюція стандартів дошкільної освіти в Україні відображає глибші процеси переосмислення цілей і смислів освіти, самої природи дитинства, образу дитини та ролі дорослого в освітній взаємодії, трансформації освітнього середовища.

Перехід від об'єктивістської (знаннєво-орієнтованої та технократичної) логіки до компетентнісної, а згодом – до конструктивістської парадигми супроводжується зміною акцентів і пріоритетів, самої педагогічної мови. Стандарт дедалі менше постає як перелік обов'язкових результатів і дедалі більше – як рамка для проєктування освітнього досвіду дитини в культурно насиченому середовищі.

Водночас оновлення стандартів не завжди автоматично трансформує освітню практику. Між задекларованими положеннями нормативних документів і реальною педагогічною діяльністю часто зберігається розрив, зумовлений інерцією професійного мислення, усталеними моделями управлінської взаємодії та традиційним розумінням ролі вихователя. У цьому контексті особливої актуальності набуває поняття педагогічної оптики як способу бачення дитини, інтерпретації освітніх завдань і організації повсякденної практики.

Отже, проблема полягає не лише у фіксації змін у змісті та структурі стандартів дошкільної освіти, а й у виявленні того, як ці зміни відображають парадигмальний зсув у педагогічному мисленні вихователів та яким чином вони мали б трансформувати освітній процес, середовище і позицію дорослого. Саме такий підхід дозволяє розглядати стандарт дошкільної освіти не як статичний нормативний документ, а як динамічний чинник переосмислення педагогічної практики.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема стандартизації освіти тривалий час перебуває в полі уваги науковців і розглядається у контексті забезпечення якості, рівного доступу та наступності освітніх рівнів (Косенчук, 2020; Нерянова, Піроженко, 2020). У працях з освітньої політики та теорії управління освітою стандарти здебільшого трактуються як інструмент нормативного регулювання змісту, результатів і умов освітнього процесу (Кремень, Луговий, 2020; Сисоєва, Рейпольська, 2023). Водночас у сучасних дослідженнях дедалі виразніше окреслюється ідея стандарту як рамкового документа, що не лише регламентує, а й спрямовує педагогічну практику, задаючи певну логіку професійного мислення.

У вітчизняній педагогічній науці проблема стандартів дошкільної освіти аналізується переважно в аспектах оновлення змісту освіти, запровадження компетентнісного підходу, забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками, а також у зв'язку з реформуванням освітньої системи загалом (OECD, 2017). Дослідники звертають увагу на гуманістичну

спрямованість сучасних редакцій стандарту, посилення дитиноцентричної орієнтації, зростання ролі гри, середовища та партнерської взаємодії дорослого з дитиною у суб'єкт-суб'єктних стосунках. Водночас ці зміни найчастіше розглядаються фрагментарно – у межах окремих змістових ліній або структурних компонентів стандарту (Гавриш, 2017; Косенчук, 2020; Шевчук, 2021).

Зарубіжні дослідження, зокрема у європейському науковому дискурсі, пропонують ширше бачення стандартів дошкільної освіти як частини цілісної системи забезпечення якості раннього дитинства. У межах підходів, пов'язаних із ранньою дитячою освітою і доглядом (ЕСЕС), акцент робиться на благополуччі дитини, її активній участі в освітньому процесі, значущості ігрового та соціального досвіду, а також на ролі педагога як співучасника й фасилітатора розвитку. Стандарт у цьому контексті постає не як перелік обов'язкових досягнень, а як концептуальна рамка, що задає ціннісні орієнтири й принципи організації освітнього середовища (ДС ДО, 2021; ДС ДО, 2025).

Разом із тим у наукових публікаціях недостатньо представленим залишається аналіз стандартів дошкільної освіти як носіїв певної педагогічної парадигми та індикаторів її трансформації. Поза увагою часто опиняється питання, яким чином зміна нормативних формулювань відображає зсув у педагогічному мисленні, зміні образу дитини, ролі дорослого й розуміння самого освітнього процесу. Особливої потреби набуває цілісне осмислення еволюції стандартів у динаміці, з урахуванням не лише змістових новацій, а й трансформації педагогічної оптики, що має визначальний вплив на освітню практику.

Таким чином, наявні дослідження створюють важливе теоретичне підґрунтя для аналізу стандартів дошкільної освіти, проте залишають відкритим питання їх розгляду як чинника парадигмальних змін у педагогіці. Це зумовлює необхідність дослідження еволюції стандарту дошкільної освіти в Україні крізь призму зміни педагогічних парадигм і трансформації педагогічної оптики, що й визначає спрямованість цієї статті.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті полягає в аналізі еволюції стандарту дошкільної освіти в Україні крізь призму парадигмальних змін у педагогічному мисленні та виявленні трансформації педагогічної оптики, що визначає зміни в організації освітнього процесу, середовища і ролі педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Еволюція стандарту дошкільної освіти в Україні супроводжується не лише оновленням змістових орієнтирів, а й глибокою трансформацією педагогічної оптики — способу бачення дитини, освітнього процесу та ролей його учасників. Парадигмальний зсув, що відбувається у сучасних редакціях стандарту, виявляється у переході від жорстко регламентованої, ієрархічної моделі освіти до рамкової, відкритої системи, зорієнтованої на розвиток, досвід і суб'єктність дитини. Основні вектори зсуву представлені на рис. 1.

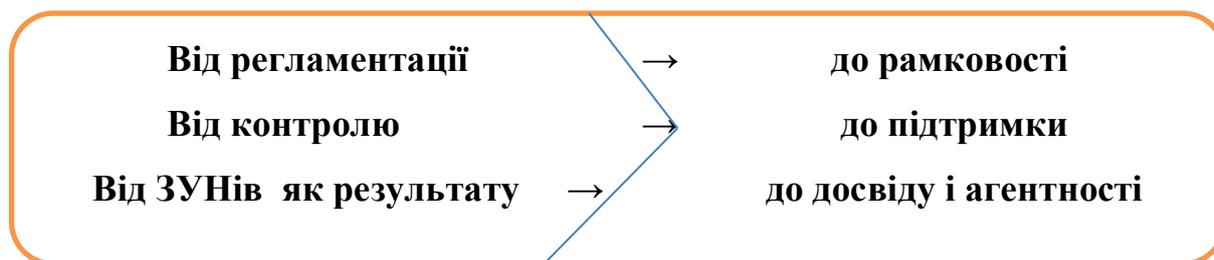

Рис. 1. Парадигмальний зсув у державних стандартах

Одним із ключових вимірів цієї трансформації є переосмислення ролі освітнього середовища. У новій педагогічній оптиці середовище перестає розглядатися як сукупність матеріальних елементів або фонових умов навчання. Воно постає як активний чинник розвитку, що відкриває дитині можливості для самостійного вибору видів діяльності, ініціативи, взаємодії з однолітками та дорослими (Крутії, 2017). Мобільність, трансформованість і соціалізуючий потенціал середовища створюють умови для формування самостійності, навичок цілепокладання, планування власних дій і набуття особистісно значущого досвіду.

Не менш суттєві зміни відбуваються у трактуванні змісту дошкільної освіти. Його акценти зміщуються від домінування знанневого компонента до розуміння змісту як досвіду, що формується у діяльності та взаємодії. У цьому контексті особливого значення набуває триєдність емоційного, операційного та регулятивного складників розвитку особистості дитини. Відтак освітній процес має орієнтуватися не на інформування, а на створення умов для власних відкриттів дитини, усвідомленого прийняття нею правил життєдіяльності та розвитку здатності до саморегуляції.

Трансформація педагогічної практики виявляється також в організації освітнього процесу. Відбувається поступова відмова від уніфікованих, загальногрупових форм роботи на користь варіативних, діалогічних і проблемно-пошукових форматів взаємодії з переважанням індивідуальних способів організації та в малих групах. На відміну від домінуючої форми заняття в межах об'єктивістської парадигми, освітній процес згідно з ідеалами конструктивістської парадигми дедалі більше вибудовується навколо значущих для дітей завдань і проблем, розв'язання яких передбачає співпрацю, обговорення, обмін думками та підтримку ровесницьких стосунків. Такий підхід сприяє розвитку ініціативності, відповідальності та здатності до конструктивної взаємодії.

Зміна педагогічної оптики неминує трансформує ролі всіх учасників освітнього процесу. Дитина розглядається як активний суб'єкт власного розвитку, педагог – як партнер і фасилітатор, здатний підтримати індивідуальні освітні траєкторії, батьки – як співучасники освітнього процесу, а управлінці – як ті, хто забезпечує умови, ресурси і професійну підтримку, а не здійснює виключно контроль. Саме така переорієнтація ролей створює підґрунтя для реального, а не декларативного втілення задекларованих у стандарті цінностей, що висуває особливі вимоги до оновлення змісту та процесу професійної підготовки майбутніх педагогів.

Таким чином, еволюція стандарту дошкільної освіти може бути осмислена як процес поступового утвердження нової педагогічної оптики, у центрі якої – розвиток, досвід і взаємодія. Цей процес визначає не лише зміст і структуру

нормативних документів, а й напрями трансформації освітньої практики, роблячи стандарт інструментом глибинних змін у дошкільній освіті.

Найяскравіше парадигмальні зміни знаходять відображення в еволюції стандартів дошкільної освіти України.

Еволюція стандартів дошкільної освіти України відбувається у тісному зв'язку зі змінами суспільних запитів, освітніх цінностей і наукових уявлень про природу дитинства. Кожна редакція стандарту фіксує певний етап переосмислення цілей дошкільної освіти, ролі дитини та дорослого, а також способів організації освітнього процесу. Водночас ці зміни мають не фрагментарний, а послідовний характер, що дозволяє розглядати розвиток стандарту як цілісну лінію поступового парадигмального зсуву.

Історичне значення Базового компоненту дошкільної освіти 1998 року як першого державного стандарту полягало в тому, що вперше було закріплено правовий статус та окреслено національний культурний зміст дошкільної освіти, створено єдиний державний стандарт, у якому визначено державні вимоги до обсягу та рівнів знань дітей 6(7) років як обов'язкового результату.

Перший Базовий компонент дошкільної освіти (наук. кер. робочої групи з розробки стандарту А. Богуш) формувався в умовах домінування об'єктивістської (знаннево-нормативної) освітньої парадигми. У цьому документі чітко простежується орієнтація на засвоєння дітьми визначеного обсягу знань, умінь і навичок, а також на регламентацію змісту й організації освітньої діяльності. Поява першого державного стандарту була важлива для принципового переходу від «догляду і виховання» → до цілісної освіти й розвитку особистості. Освітній процес у цій логіці мав вибудовуватися як послідовність занять, спрямованих на досягнення наперед заданих результатів, тоді як дитина має розглядатися переважно як об'єкт педагогічного впливу. Втім педагогічна практика цього періоду характеризується домінуванням контролю, уніфікованих вимог і зовнішньої регуляції діяльності дітей.

Оновлення стандарту у 2012 році (наук. кер. робочої групи з розробки стандарту А. Богуш) відображає перехідний етап у розвитку дошкільної освіти, пов'язаний із поширенням компетентнісного підходу. У цій редакції Базового компоненту дошкільної освіти з'являються нові акценти, що засвідчують поступовий відхід від суто знанневої логіки на користь розвитку здатності дитини діяти, взаємодіяти та застосовувати набуте у різних життєвих ситуаціях. У тексті документу чітко простежується заявлений принцип дитиноцентризму (право дитини на вибір, на гідність, індивідуальний темп розвитку). Дитина дедалі частіше постає як активний учасник освітнього процесу, а гра визнається провідною діяльністю дошкільного віку, провідним способом, умовою розвитку особистості, розглядається не як форма занять, а як середовище розвитку. Водночас компетентнісний підхід у межах цього стандарту значною мірою поєднується з традиційною регулятивною моделлю: зберігається прагнення чітко окреслити очікувані результати, а педагог залишається ключовою фігурою управління освітнім процесом. Вперше в документі визнано інклюзивність як можливість варіативних форм навчання, а дошкільля – не «передшкільною підготовкою», а самостійним освітнім рівнем.

Редакція стандарту 2021 року (наук. кер. робочої групи з розробки стандарту Т. О. Піроженко) засвідчує більш виразний зсув у бік

дитиноцентричної та гуманістичної парадигми, у якій посилюється увага до особистісного розвитку дитини, її емоційного благополуччя, індивідуальних потреб і можливостей. Державний стандарт дошкільної освіти вперше визначає не лише вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти.

Освітній процес дедалі більше трактується як простір взаємодії, у якому дитина має можливість робити вибір, проявляти ініціативу й набувати власного досвіду. Педагогічна оптика змінюється у напрямі партнерства: педагог постає не лише як організатор діяльності, а як той, хто підтримує дитину в її розвитку, створює умови для самостійності й співпраці. Освітнє середовище розглядається як важливий чинник розвитку, що виходить за межі суто матеріального наповнення (Гавриш, Нерянова, Пікоженко, 2021).

Подальший розвиток стандарту, відображений у новій редакції 2025 року, демонструє утвердження конструктивістської, досвідної парадигми дошкільної освіти. У цій логіці стандарт дедалі більше набуває рамкового характеру, визначаючи не жорсткі вимоги до результатів, а ціннісні орієнтири, принципи й умови організації освітнього процесу. Освіта розглядається як процес конструювання дитиною власного досвіду у взаємодії з іншими людьми та середовищем. Значущими стають категорії свободи вибору, агентності, саморегуляції та співучасті, що відображає глибоку трансформацію педагогічного мислення.

Як бачимо, в такій еволюції стандартів чітко простежується зміна педагогічної оптики: від бачення дитини як об'єкта впливу – до визнання її суб'єктом розвитку; від жорсткої регламентації освітнього процесу – до його варіативності та відкритості; від контролю – до підтримки і фасилітації. Ці зміни стосуються не лише змісту нормативних документів, а й способів організації освітнього середовища, яке перестає бути статичним, просто оформленим простором, а стає мобільним, соціалізуючим полем вибору і дії; взаємодії між учасниками освітнього процесу, який з фронтального й уніфікованого має стати варіативним і діалогічним з наголосом не на контроль, а на довіру і підтримку.

Таким чином, еволюція стандартів дошкільної освіти України постає як поступовий, логічно вмотивований процес, що відображає глибші парадигмальні зрушення у педагогіці. Очевидно, що кожна нова редакція стандарту не заперечує попередню, а розширює й уточнює її смислові орієнтири, створюючи умови для трансформації освітньої практики відповідно до сучасного розуміння дитинства і розвитку. Саме в цій наступності й полягає потенціал стандарту як інструменту сталих змін у системі дошкільної освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Еволюція Державного стандарту дошкільної освіти України засвідчує не фрагментарні зміни, а послідовний парадигмальний зсув від об'єктивістської (знаннево-нормативної) до гуманістичної конструктивістської освітньої парадигми, у якій пріоритет надається цінності дитинства, унікальності розвитку кожної дитини та її суб'єктній позиції.

Порівняльний аналіз стандартів 1998, 2012, 2021 і 2025 років дозволяє простежити трансформацію педагогічної оптики: зміну уявлень про цілі дошкільної освіти, характер освітньої взаємодії, роль дорослого та функції

освітнього середовища. Освітній процес дедалі більше розглядається як простір подій, досвіду, співпереживання й смислотворення. Сучасний стандарт фіксує відхід від жорстко регламентованого підходу до розвитку дитини й орієнтує педагогів на створення умов для саморозвитку, ініціативності, емоційного благополуччя та соціальної включеності дитини, що особливо важливо в умовах сучасних соціокультурних і воєнних викликів. Важливим результатом еволюції стандарту є переосмислення професійної ролі педагога дошкільної освіти – від контролера й носія знань до партнера, фасилітатора, співучасника дитячого розвитку, здатного вибудувувати гуманні, довірливі та смислонаповнені взаємини з дитиною.

Отже, Державний стандарт дошкільної освіти постає не лише як регулятивний документ, а як світоглядний орієнтир, що задає гуманістичну логіку розвитку всієї системи дошкільної освіти, відкриваючи перспективи для подальших наукових досліджень і практичних пошуків у сфері гуманізації освітнього процесу.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Базовий компонент дошкільної освіти України. (1998). Київ: Міністерство освіти і науки України. 41с.

Базовий компонент дошкільної освіти України. (2012). Київ: Міністерство освіти і науки України.

Базовий компонент дошкільної освіти України : Державний стандарт дошкільної освіти. (2021). Київ: Міністерство освіти і науки України. 38с.

Державний стандарт дошкільної освіти України. (2025). Київ: Міністерство освіти і науки України.

Бех, І. Д. (2018). *Особистість на шляху до духовних цінностей*. Київ–Чернівці: Букрек.

Гавриш, Н. В. (2017). Дитячий садочок – особлива країна з візовим режимом. *Вихователь-методист. Методична скарбничка вихователя*, (9), 4–9.

Гавриш, Н., Нерянова, С., & Піроженко, Т. (2021). Державний стандарт: аналізуємо зміни. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, (3), 7–11.

Косенчук, О. Г., & Новик, І. М. (2020). Досліджуємо якість освітнього процесу. *Дошкільне виховання*, (10), 10–13. <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/dv-102020-kosenchuk-novik.pdf>

Кремень, В. Г., Луговий, В. І., & Саух, П. Ю. (2020). Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2).

Крутій, К. Л. (2017). *Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: теорія і практика проектування*. Запоріжжя: ЛПІС.

Матеріали круглого столу «На шляху до якісного дошкільця». (2021). Київ: УІРО.

Нерянова, С. І., & Піроженко, Т. О. (2017). Двигун прогресу, або Гра як джерело розвитку дошкільників. *Вихователь-методист*, (2), 11–14.

Парціальні програми дошкільної освіти: реалізація змісту Державного стандарту дошкільної освіти. (2022). Харків: Ранок.

Піроженко, Т. О. (2020). *Дитина у просторі сучасної дошкільної освіти: розвиток, взаємодія, підтримка*. Київ: Слово.

Сисоєва, С., & Рейпольська, О. (2023). Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1–9.

Шевчук, А. С. (2021). Мистецька освіта дітей: традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*, (4), 16–19.

Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities. (2014). Brussels: European Commission.

Moss, P. (2016). *Beyond quality in early childhood education and care: Languages of evaluation*. London: Routledge.

OECD. (2017). *Starting Strong V: Transitions from early childhood education and care to primary education*. Paris: OECD Publishing.

REFERENCES

Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy. (1998). Kyiv: *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*, 41 p. [in Ukrainian].

Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy. (2012). Kyiv: *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. [in Ukrainian].

Bazovyi komponent doshkilnoi osvity Ukrainy: Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity. (2021). Kyiv: *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*, 38 p. [in Ukrainian].

Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity Ukrainy. (2025). Kyiv: *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. [in Ukrainian].

Bekh, I. D. (2018). *Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnosti* [Personality on the path to spiritual values]. Kyiv–Chernivtsi: Bukrek. [in Ukrainian].

Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities. (2014). Brussels: European Commission.

Havrysh, N. V. (2017). Dytyachyi sadochok – osoblyva kraina z vizovym rezhymom [Kindergarten as a special country with a visa regime]. *Vykhovatel-metodyst. Metodychna skarbnychka vykhovatelii* [Educator-Methodologist. Methodical Collection of the Educator], (9), 4–9. [in Ukrainian].

Havrysh, N., Nerianova, S., & Pirozhenko, T. (2021). Derzhavnyi standart: analizuiemo zminy [State standard: Analyzing changes]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu* [Educator-Methodologist of a Preschool Institution], (3), 7–11.

Kosenchuk, O. H., & Novyk, I. M. (2020). Doslidzhuemo yakist osvitnoho protsesu [Exploring the quality of the educational process]. *Doshkilne vykhovannia* [Preschool Education], (10), 10–13. <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/dv-102020-kosenchuk-novik.pdf> [in Ukrainian].

Kremen, V. H., Luhovyi, V. I., & Saukh, P. Yu. (2020). Osvita i nauka – osnova innovatsiinoho liudskoho rozvytku [Education and science as the basis of innovative human development]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine], 2(2).

Krutii, K. L. (2017). *Osvitnie seredovyshche zakladu doshkilnoi osvity: teoriia i praktyka proiektuvannia* [Educational environment of a preschool institution: Theory and practice of design]. Zaporizhzhia: LIPS. [in Ukrainian].

Materials of the round table “Na shliakhu do yakisnoho doshkillia” [On the way to quality preschool education]. (2021). Kyiv: UIED. [in Ukrainian].

Moss, P. (2016). *Beyond quality in early childhood education and care: Languages of evaluation*. London: Routledge.

Nerianova, S. I., & Pirozhenko, T. O. (2017). Dvyhun prohresu, abo hra yak dzherelo rozvytku doshkilnykiv [Engine of progress, or play as a source of preschool children's development]. *Vykhovatel-metodyst* [Educator-Methodologist], (2), 11–14.

OECD. (2017). *Starting Strong V: Transitions from early childhood education and care to primary education*. Paris: OECD Publishing.

Partial preschool education programs: Implementation of the content of the State Standard of Preschool Education. (2022). Kharkiv: Ranok. [in Ukrainian].

Pirozhenko, T. O. (2020). *Dytyna u prostori suchasnoi doshkilnoi osvity: rozvytok, vzaiemodiia, pidtrymka* [The child in the space of modern preschool education: Development, interaction, support]. Kyiv: Slovo. [in Ukrainian].

Shevchuk, A. S. (2021). Mystetska osvita ditei: tradytsii ta innovatsii v onovlenomu BKDO [Art education of children: Traditions and innovations in the updated State Standard of Preschool Education]. *Doshkilne vykhovannia* [Preschool Education], (4), 16–19. [in Ukrainian].

Sysoieva, S., & Reipolska, O. (2023). Osvitnii protses u zakladakh doshkilnoi osvity v umovakh voiennoho stanu: teoriia, praktyka, innovatsii [Educational process in preschool institutions under martial law: Theory, practice, innovations]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine], 5(2), 1–9. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено теоретико-аналітичний аналіз еволюції Державного стандарту дошкільної освіти України (1998, 2012, 2021, 2025 рр.) у контексті парадигмальних змін сучасної освіти та трансформації гуманістичних орієнтирів педагогічної теорії і практики. Авторка розглядає стандарт не лише як нормативно-регулятивний документ, а як важливий соціокультурний і педагогічний феномен, що виконує функцію інструмента переосмислення ціннісних засад освіти, образу дитини, ролі дорослого та логіки організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

У статті простежено рух від знаннєво-репродуктивної, регламентованої та технократичної моделі дошкільної освіти до особистісно орієнтованої, гуманістичної та конструктивістської парадигми, у центрі якої постає дитина як активний суб'єкт власного розвитку, пізнання і життєтворення. Особливу увагу приділено аналізу трансформації педагогічної оптики: зміні цільових орієнтирів дошкільної освіти, переосмисленню позиції педагога (від транслятора знань і контролера результатів до партнера, фасилітатора й співучасника дитячого розвитку), зростанню ролі освітнього середовища як чинника розвитку, а також значущості гри, події, емоційного досвіду та смислотворення в житті дитини.

Обґрунтовано ідею наступності державних стандартів дошкільної освіти як поступового й логічного розгортання гуманістичного потенціалу освітньої системи в умовах соціокультурних трансформацій і суспільних викликів, зокрема викликів воєнного часу. Зроблено висновок, що сучасний Державний стандарт дошкільної освіти задає нову логіку організації освітнього процесу, зорієнтовану на цілісний розвиток дитини, її емоційне благополуччя, формування життєстійкості та входження в культуру через досвід взаємодії, співпереживання і ціннісні смисли.

Ключові слова: дошкільна освіта, державний стандарт, парадигмальний зсув, педагогічна оптика, гуманізація освіти, дитина як суб'єкт розвитку.

УДК 373.2:51:004.896

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DEVELOPING PRESCHOOLERS' LOGICAL AND MATHEMATICAL COMPETENCE IN MASTERING THE SENSORY STANDARD OF SPATIAL ORIENTATION BY MEANS OF EDUCATIONAL ROBOTICS

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ СЕНСОРНОГО ЕТАЛОНУ «ОРІЄНТУВАННЯ У ПРОСТОРИ» ЗАСОБОМ РОБОТОТЕХНІКИ

Юлія Кулінка

кандидат педагогічних наук, доцент,
E-mail: kulinkapmto@gmail.com
ORCID 0000-0001-7440-6036
Криворізький державний педагогічний
університет, Україна

Yuliia Kulinka

Ph. Din Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: kulinkapmto@gmail.com
ORCID 0000-0001-7440-6036
Kryvyi Rih State Pedagogical
University, Ukraine

ABSTRACT

The article substantiates the relevance of forming logical and mathematical competence in preschool children in the context of modernizing the content of preschool education and implementing innovative educational technologies. Particular attention is paid to the sensory standard of spatial orientation as a fundamental component of preschoolers' sensory-cognitive and logical-mathematical development. Psychological and pedagogical approaches to the development of spatial representations in preschool children are analyzed, and the potential of educational robotics as an effective means of integrating play-based, cognitive, and exploratory activities is determined.

The paper reveals the methodological principles of using screen-free robotic kits in the process of developing spatial representations, including the ability to orient within coordinate systems such as left–right, forward–backward, up–down, and near–far, as well as the capacity to predict and model movement in space. The expediency of applying the MatataLab robotic kit in work with preschool children is substantiated as a tool for fostering algorithmic thinking, the ability to establish cause-and-effect relationships, plan sequences of actions, and monitor task performance outcomes.

The article describes play-based and problem-search tasks using MatataLab aimed at developing logical and mathematical skills in the process of mastering spatial orientation. It is shown that the combination of programming elements, construction, modeling, and role-playing activities contributes to increased cognitive engagement among preschoolers and promotes the development of their independence, creativity, and communicative skills. The study demonstrates that the use of educational robotics ensures the holistic development of the child in accordance with the requirements of the Basic Component of Preschool Education.